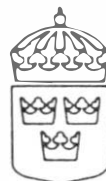

Motion till riksdagen

1987/88:N28

av Carl Bildt m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:90 om energipolitik
inför 1990-talet

Mot.
1987/88
N28

Innehållsförteckning

1	<i>Sammanfattning</i>	2
2	<i>Förutsättningar för energipolitiken</i>	2
2.1	Svenskt kärnkraftsprogram	2
2.2	Folkomröstningen år 1980	2
2.3	Riksdagsbeslut 1980–1987	3
2.4	Utvärdering av olyckan i Tjernobyl	3
2.5	Socialdemokratisk energipolitik sedan 1986	5
2.6	Remissförfarandet	5
2.7	Remissvaren	6
2.8	Regeringens förslag	7
3	<i>Följder av förtida avveckling</i>	7
3.1	Elförsörjningen	8
3.1.1	Elförbrukningen	8
3.1.2	Ersättningskraftverk	9
3.2	Konsekvenser för hushållen	11
3.2.1	Eluppvärmda småhus	11
3.3	Konsekvenser för den svenska industrin	12
3.3.1	Försämrade konkurrenskraft	12
3.3.2	Regionalpolitiska effekter	13
3.4	Miljökonsekvenser	14
3.4.1	Luftföroreningar	15
3.4.2	Restprodukter	16
3.5	Kostnader	16
4	<i>Slutsats</i>	16
5	<i>Hemställan</i>	17

1 Sammanfattning

Regeringens förslag att inleda avvecklingen av kärnkraften redan under åren 1995–1996 är ett meningslöst slöseri med resurser som kommer att försämra miljön och orsaka arbetslöshet. Det finns inga sakliga skäl att genomföra en förtida avveckling som kommer att kosta minst 25 miljarder kronor.

Regeringens förslag är avsett att överbrygga intern splittring inom det socialdemokratiska partiet. Kostnaden för att tillfredsställa en liten grups intressen blir hög både för den svenska miljön och för vårt folks välbefinnande.

Välbefinnandet är till betydande del byggt på den goda tillgången till elenergi. I många viktiga industribranscher krävs mycket energi. Att stänga två reaktorer kommer att leda till ökade elpriser. Det kommer att drabba hushållen, främst sådana med elvärme, och elintensiva industrier.

Regeringens förslag innebär att socialdemokraterna väljer att bryta mot resultatet av folkomröstningen om kärnkraft år 1980.

Moderata samlingspartiet står fast vid folkomröstningens utslag, som innebär att reaktorerna skall nyttjas så länge de uppfyller säkerhetskraven och att avvecklingstakten skall bestämmas med hänsyn till sysselsättning och välbefinnande.

Ju längre de svenska reaktorerna drivs, desto bättre blir förutsättningarna att ersätta dessa med miljövänliga kraftverk.

2 Förutsättningar för energipolitiken

2.1 Svenskt kärnkraftsprogram

Redan under 1950-talet fanns det en begynnande medvetenhet om att de svenska vattenkraftsreserverna inte skulle räcka till Sveriges framtida elkraftsbehov. Under politisk enighet startades ett forsknings- och utvecklingsprogram som syftade till att utveckla svensk kärnkraftsteknologi. Under flera års tid drevs ett kärnvärmeverk i bostadsområdet Ågesta utanför Stockholm.

Det statliga bolaget AB Atomenergi utvecklade teknik för en s. k. tungvattenreaktor. En sådan uppfördes vid Marviken vid Bråvikens södra sida, men den togs aldrig i drift, eftersom den inte uppfyllde säkerhetskraven. 1972 togs Sveriges första kärnkraftverk i drift. Det byggdes av ASEA-Atom för det privata kraftkonsortiet Oskarshamns KärnkraftsGrupp (OKG).

1973 beslutade riksdagen om ett kärnkraftsprogram som omfattade elva reaktorer. 1975 beslutades om en utbyggnad med ytterligare två reaktorer.

2.2 Folkomröstningen år 1980

1979 gjorde socialdemokraterna en oväntad omsvängning i fråga om kärnkraften. Under några månader före valet lät de påskina att de övervägde en avveckling av de svenska reaktorerna. För att avföra energifrågan från valrörelsen hösten 1979 hänsköts frågan till en folkomröstning.

Inför folkomröstningen ställde sig partierna bakom olika alternativ. Centern och vpk förenades om linje 3 med krav på avveckling inom tio år. Linje 1, som stöddes av moderata samlingspartiet, och linje 2, som fick stöd av socialdemokraterna och folkpartiet, hade identiskt lika text på framsidan av röstsedeln. Där stod: "Kärnkraften avvecklas i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprätthållande av sysselsättning och välfärd. För att bl. a. minska oljeberoendet och i avvaktan på att förnybara energikällor blir tillgängliga används högst de 12 kärnkraftsreaktorer som i dag är i drift, färdiga eller under arbete. Säkerhetssynpunkter blir avgörande för den ordning i vilken reaktorerna tas ur drift."

På baksidan av linje 2:s röstsedel stod bl. a.: "Elproduktion genom olje- och kolkondenskraftverk undviks."

Vid folkomröstningen den 23 mars 1980 röstade 18,9 % på linje 1, 39,1 % på linje 2 samt 38,7 % på linje 3.

Som ett inslag i folkomröstningskampanjen lade linje 2 fram en text som kallades avvecklingsplan. I denna uppskattade man den tekniska livslängden för reaktorerna till ca 25 år.

2.3 Riksdagsbeslut 1980–1987

Några veckor efter folkomröstningen lade den dåvarande trepartiregeringen fram en energipolitisk proposition baserad på folkomröstningsresultatet. Vid riksdagsbehandlingen lyckades socialdemokraterna genomdriva ett riksdagsbeslut där 2010 utpekades som det sista året för drift av kärnkraftverk. Moderata samlingspartiets riksdagsledamöter biträdde inte detta beslut.

Riksdagsbeslutet borde, enligt vår mening, även på denna punkt ha motsvarat det som stod på 58 % av de avlämnade röstsedlarna – att säkerhetssynpunkter skulle avgöra avvecklingen.

2.4 Utvärdering av olyckan i Tjernobyl

Den 26 april 1986 skedde en allvarlig olycka i en sovjetisk kärnreaktor i Tjernobyl. Reaktorn var av s. k. RBMK-typ, vilket innebär att reaktorn var en lättvattenkyld, grafitmodererad kanalkokareaktor. Den typen av reaktor byggs och drivs numera endast i Sovjetunionen och dess satellitstater. Reaktorns konstruktion är utformad för att underlätta produktion av vapenplutonium.

Olyckan gav upphov till förhöjd radioaktivitet i stora delar av Europa. Nedfallet över vissa delar av Sverige var högre än över några andra områden utanför Sovjet.

Den närmaste tiden efter olyckan var informationen från de sovjetiska myndigheterna praktiskt taget obefintlig. Det var därför naturligt att många svenskar kände stor oro inför en kärnkraftsolycka vars förlopp och omfattning då var okända.

Efter en tid förändrades den sovjetiska attityden och de sovjetiska myndigheterna lämnade ett omfattande material till IAEA (den internationella atomenergiorganisationen). Genom IAEA har de svenska myndigheterna, främst SKI (statens kärnkraftinspektion) och SSI (statens strålskyddsinstitut), fått omfattande kunskap om olycksförloppet i Tjernobyl.

Olyckan förorsakades av en rad missgrepp och flagranta brott mot säkerhetsbestämmelserna. Att olyckan fick det katastrofartade förloppet berodde emellertid på RBMK-reaktorernas konstruktion. På en lång rad punkter avviker den konstruktionen från de kokar- och tryckvattenreaktorer som nyttjas i Sverige och de flesta andra västländer.

Den allvarligaste konstruktionsmässiga skillnaden är att den aktuella reaktortypen är radiofysikaliskt instabil och har positiv ångbildningskoefficient. Det innebär att en driftsstörning kan leda till plötsliga, okontrollerade effekthöjningar som gör att kylsystemet slås ut. Andra allvarliga brister i den sovjetiska reaktorkonstruktionen är:

- Ingen ordentlig reaktorinneslutning
- Långsamt nödstoppssystem
- Dåliga nödkylningsmöjligheter
- Inga ordentliga system för automatisk avstängning vid driftsstörningar
- Inga filtreringsanordningar
- Antändbar grafit i reaktorn

Orsaken till att olyckan i Tjernobyl fick följdverkningar långt från olycksplatsen, t. ex. i Sverige, var att reaktorn till stor del var fylld med det antändbara ämnet grafit. När detta tagit eld spreds radioaktiva partiklar till hög höjd på grund av värmeutvecklingen i grafiten.

Efter olyckan tillsattes, i full politisk enighet, en expertgrupp med uppdrag att granska orsakerna till Tjernobylolyckan och dra eventuella slutsatser med avseende på de svenska reaktorerna. Expertgruppen för kärnsäkerhet och miljö, som bestod av Sveriges främsta experter på reaktorsäkerhet och strålskydd, utvärderade olyckan i Tjernobyl mycket noga. De hade tillgång till det omfattande material kring reaktorkonstruktionen och olycksförloppet som de sovjetiska myndigheterna ställt till IAEA:s förfogande. Den svenska expertgruppen hade även omfattande kontakter med andra länders experter på kärnkraftssäkerhet.

Expertgruppen skrev bl. a.: "Allmänt kan konstateras att olyckan i Tjernobyl inte bragt i dagen några tidigare okända säkerhetsfrågor, som inte belysts i tidigare säkerhetsanalyser av svenska och utländska reaktorer." Den redovisade noga de stora skillnaderna mellan de svenska reaktortyperna och den aktuella sovjetiska reaktorn och konstaterade: "De ovan angivna tekniska skillnaderna leder till slutsatsen att olyckan i Tjernobyl inte ger anledning till att ompröva den tekniska riskbilden vad gäller haverier i svenska reaktorer."

Samtidigt som expertgruppen för kärnsäkerhet och miljö utredde konsekvenserna av Tjernobylolyckan utredde den också effekterna av en snabb avveckling av kärnkraften. Expertgruppen tog avstånd från en sådan avveckling.

I maj förra året lade regeringen fram en proposition om energipolitiken (proposition 1986/87:159). I den instämde regeringen i expertgruppens ovan redovisade slutsats beträffande säkerhetsbedömningen. Likväl ansåg regeringen att kärnkraftsavvecklingen borde inledas redan vid mitten av 1990-talet.

Regeringen skrev då: "Avsikten med utvecklingsprogrammet är att i intervallet 1993-1995, med den nya energitillförseln, en reaktor skall kunna tas ur drift. I intervallet 1994-1996 bör vi med denna tillförsel av ny energi och hushållningens resultat ha kommit så långt att vi skall kunna ta en andra reaktor ur drift. Tillförseln av ny energi och hushållningens resultat avgör dock när avvecklingen av reaktorer kan påbörjas."

Regeringens målsättning avvek således helt från de slutsatser som kan dras utifrån utvärderingen av Tjernobylyolyckan. Regeringens ställningstagande var uppenbart resultatet av en intern maktkamp inom det socialdemokratiska partiet. Socialdemokraternas verkställande utskott gav efter för de ledamöter som främst av taktiska skäl snabbt ville inleda en förtida kärnkraftsavveckling. Det är uppenbart att vissa grupper inom det socialdemokratiska partiet tror att partiet kan vinna röster genom att utlova en stängning av två reaktorer redan om några år.

Förra året var socialdemokraterna inte förmögna att konkret förklara hur en avveckling av två reaktorer under 1990-talet rent praktiskt skulle genomföras. Det fanns i proposition 1986/87:159 inte tillstymmelse till kalkyl över kostnader eller miljömässiga konsekvenser av den förtida avvecklingen under 1990-talet.

Trots detta genomdrev regeringen sitt förslag i riksdagen. Därmed hade riksdagen, utan tillgång till något ordentligt underlagsmaterial, uttalat att det skulle vara möjligt att lägga ner två reaktorer i tidsintervallet 1993-1996.

Efter riksdagens beslut lät regeringen under förra året statens energiverk utreda konsekvenserna av att stänga två reaktorer – den s. k. tvåreaktorutredningen. Energiverkets utredning "Avveckling av två reaktorer" presenterades strax före årsskiftet.

Denna utredning var behäftad med en lång rad fel och brister. Den moderate ledamoten i energiverkets styrelse skrev i sin reservation mot beslutet att lägga fram betänkandet: "Energiverkets utredning är ett rent beställningsarbete. Antaganden, prognoser och ekonomiska bedömningar har lagts till rätta för att stämma med den socialdemokratiska regeringens avvecklingsstrategi."

2.6 Remissförfarandet

Omedelbart efter det att tvåreaktorutredningen lagts fram sändes nedanstående rapporter på snabbremiss:

- "Avveckling av två reaktorer" från statens energiverk.
- "1500 MW extra elproduktion till mitten av 1990-talet" från Kraftsam.
- "Förutsättningarna för utbyggnad av kraftvärme" från Svenska Värmeverksföreningen.

Remissomgången hade uppenbarligen inte till syfte att inhämta åsikter och fakta från sakkunniga instanser. Remisstiden var ytterligt kort – mindre än en månad från 1987-12-16 till 1988-01-15. Med tanke på jul- och nyårshelgerna innebar det att de flesta remissinstanserna i realiteten inte hade mer än cirka en veckas arbetsdagar på sig att utarbeta ett remissvar i en fråga som kan komma att kosta Sverige många miljarder kronor.

Regeringskansliet underlät att bereda berörda kommuner möjlighet att yttra sig. Motivet lär ha varit att man från regeringskansliet ansåg att dessa kommuner ändå aldrig skulle hinna ha sammanträde för att ta ställning till utredningsmaterialet.

Ungefär samtidigt remissbehandlades ytterligare utredningar av betydelse för den framtida energipolitiken.

- "Elhushållning på 1990-talet", SOU 1987:68-69, betänkande av elanvändningskommittén. Remissomgång 1987-11-18-1988-01-08.
- "Styrmedel för att reglera särskilt elkrävande industri", utredning från statens energiverk. Remissomgång 1987-11-20-1988-01-08.
- "Statistik och prognoser på energiområdet", SOU 1987:65, betänkande av utredningen om el och inhemska bränslen. Remissomgång 1987-12-07-1988-02-01.

Det är uppenbart att regeringen inte velat ta hänsyn till remissvaren inför arbetet med den nu föreliggande propositionen. Remisserna hade inte någon betydelse. Det socialdemokratiska partiets verkställande utskott hade redan bestämt den energipolitiska inriktningen.

2.7 Remissvaren

De remissvar som lämnats är med få undantag kritiska mot tvåreaktorutredningens slutsatser. Förutom den s. k. Folkkampanjen för kärnkraftsavveckling är det bara LRF, Svenska Bioenergiföreningen och FOA som utan större reservation tillstyrker den förtida kärnkraftsavvecklingen. De andra remissinstanserna har invändningar beträffande miljökonsekvenser, elförsörjningsmöjligheterna och de samhällsekonomiska effekterna.

Koncessionsnämnden för miljöskydd vill vänta på nyutvecklad teknik innan beslut om nya stora kraftverk tas. Socialstyrelsen varnar för ökade hälsorisker från bl. a. radon och mögel vid en tidig kärnkraftsavveckling.

Naturvårdsverket avvisar en storsatsning på kol. Koldioxidutsläppen i Sverige skulle öka med 50 %, om dagens kärnkrafts el ersattes med el från kolkondens. "Oacceptabelt", säger naturvårdsverket, som anser att detta skulle försvåra Sveriges möjligheter att agera för internationellt bra miljölösningar.

Farhågor för hotande elbrist är vanligt förekommande i remissvaren. Bl. a. varnar statens pris- och kartellnämnd för elbrist redan 1992-1993, eftersom statens energiverk anses ha grovt underskattat elförbrukningens fortsatta utveckling. Skulle energiverkets prognos infrias, innebär det ett markant trendbrott. Kemikontoret m. fl. anser t. ex. att de faktorer som skulle möjliggöra ett sådant inte har påvisats.

Samhällskostnaden för en förtida avveckling med två reaktorer anses

också ha underskattats. Kraftindustrin menar att det handlar om 25–30 miljarder kronor. SPK hävdar att energiverket endast till en del beaktat de samhällsekonomiska kostnader som en förtida avveckling medför.

Statens industriverk (SIND) anser att svensk industri – och ekonomi – ändå får svårt att klara den internationella konkurrensen. Förvärras bilden ytterligare av elprishöjningar som inte drabbar konkurrentländerna ökar svårigheterna att få balans i ekonomin. Utslagningen av industrier och delar av branscher, främst kemiindustri samt järn- och stålverk, ökar.

Mot. 1987/88
N28

2.8 Regeringens förslag

Regeringen föreslår i föreliggande proposition att riksdagen skall besluta att en reaktor skall tas ur drift 1995 och den andra 1996. Regeringen har inte velat ange vilka reaktorer som skall avvecklas, men den har uttalat att det är en reaktor vardera i kärnkraftverken i Barsebäck och Ringhals som skall läggas ned.

Inom det socialdemokratiska partiet har man inte kunnat enas om huruvida de två bortfallande reaktorernas elproduktion skall ersättas med ny produktionskapacitet eller om elförbrukningen skall tvingas ned.

I brist på enighet skjuter regeringen den frågan framför sig. Liksom tidigare talar den om båda alternativen men vidtar få åtgärder för att åstadkomma resultat. Regeringen förordar en s. k. kontrollstation 1990 för att utvärdera utvecklingen från 1988. Därefter skall beslut tas om att bygga nya kraftverk eller att höja elpriserna ytterligare i syfte att minska förbrukningen.

I propositionen återfinns på många ställen hänvisningar till att en viss fråga måste utredas eller utvärderas fram till 1990. Det är uppenbart att för stora delar av regeringens energipolitik krävs ytterligare många månaders interna diskussioner innan det socialdemokratiska partiet är enigt. Däremot har miljö- och energiministern deklarerat att, oavsett hur utvecklingen blir under de närmaste åren, kommer hon aldrig att acceptera att Sverige fortsätter att nyttja sina kärnkraftverk.

Det hade varit rimligt om regeringen först genomförde en grundlig utredning av konsekvenserna av den föreslagna förtida kärnkraftsavvecklingen innan den beslutade sig. Nu får varken riksdagen eller allmänheten ordentliga möjligheter att väga kärnkraftens för- och nackdelar mot problemen med andra energislag.

3 Följder av förtida avveckling

En förtida avveckling av kärnkraften kommer att innebära en kraftig belastning för den svenska ekonomin. Att inleda avvecklingen redan år 1995 kommer, förutom effekterna för enskilda hushålls och företags ekonomi, också att vara skadligt för miljön.

Eftersom regeringen ännu inte bestämt hur man praktiskt skall gå till väga för att stänga de två reaktorerna går det inte att exakt förutsäga konsekvenserna. Remissmaterialet och andra källor gör det dock möjligt att visa på några av de effekter som regeringens förslag skulle medföra.

"Kärnkraftsavvecklingen får inte leda till att elförsörjningen blir en faktor som hämmar landets industriella och ekonomiska utveckling", skriver miljö- och energiministern i propositionen. I själva verket innebär regeringens förslag just att elförsörjningen blir en sådan hämmande faktor.

I ett högt utvecklat industrisamhälle som Sverige ställs berättigade krav på en väl fungerande elförsörjning. Kraven på driftssäkerhet måste ställas mycket högt. En avveckling av de två reaktorerna gör att Sveriges elproduktion – i både effekt- och energiväsende – kan komma att bli alltför liten.

3.1.1 Elförbrukningen

I tvåreaktorutredningen skisserades en elförbrukning 1997 på 132 TWh. Många tunga remissinstanser framhöll att detta var en orimligt låg nivå. Elförbrukningen under förra året var preliminärt 132,7 TWh. Det betyder i realiteten att tvåreaktorutredningen förespråkade en frysning av elförbrukningen på nuvarande nivå. Under de senaste fyra åren har elförbrukningen ökat med 5,4 %/år.

Regeringen har avvikit något från tvåreaktorutredningen genom att säga att elsystemet bör planeras för en elanvändningsnivå på 135–140 TWh/år. Även detta är en orealistiskt låg nivå. Det innebär att elförbrukningen bara skulle öka med några få TWh under en tioårsperiod.

Flera remissinstanser framhåller att man måste planera för att elförbrukningen kan bli högre. Industriförbundet säger t. ex. att kraftindustrin rimligtvis måste planera för 145 TWh. Vattenfall anser att kraftsystemet måste planeras för en elförbrukning av minst 145 TWh år 1997. Även LO redovisar i sitt remissvar en rad faktorer som medverkar till att höja elförbrukningen.

Genom att presentera en elförbrukningsprognos som ligger på en låg nivå kan regeringen hävda att nuvarande elproduktionsanläggningar i stort sett skulle räcka för behovet under 1990-talet. Därigenom slipper regeringen det politiska problemet att berätta vilken ersättningskraft den tänker sig.

Elförbrukningen kan minska något om elpriserna höjs. Priselasticiteten för elförbrukning är emellertid låg, vilket innebär att det krävs en stor prisökning för att förbrukningen skall minska. Till stor del har både hushåll och industri genom sitt teknikval redan bestämt elförbrukningen under flera år framåt. Endast mycket dramatiska prishöjningar gör att hushåll och företag omedelbart byter till mindre elkrävande utrustning.

Regeringen har lagt ett förslag om förändrade avkastningskrav för Vattenfall. Det förslaget kommer att innebära att elprisnivån i Sverige höjs med 2–3 öre/kWh. Den höjningen kommer att slå igenom i full utsträckning år 1991. I föreliggande proposition säger regeringen att det skall finnas en s. k. kontrollstation 1990. Då skall det övervägas vilka ekonomiska styrmedel som krävs för att regeringens målsättning att hålla tillbaka elförbrukningen skall kunna uppnås inför nedläggningen av de två reaktorerna.

Regeringen säger sig tro att det finns potentiella effektiviserings- och besparingsåtgärder på 5–10 TWh. Några konkreta metoder för att uppnå detta redovisas inte.

Visserligen inrättas ett nytt statsbidrag och en s. k. energiteknikfond, men det kommer knappast att leda till de massiva förändringar av elkonsumtionen som måste till för att hindra en ökad användning av elkraft.

I klartext innebär regeringens förslag en förhållandevis svag ökning av elpriserna under de närmaste två åren; därefter måste man räkna med en mycket kraftig elprishöjning. Hur stor den blir beror helt på om det blir möjligt att bygga ersättningskraftverk.

Mot. 1987/88
N28

3.1.2 Ersättningskraftverk

Energiministern har presenterat en skiss över elsituationen år 1997. Vid en första anblick verkar det som om det skulle finnas möjligheter att bygga nya miljövänligare kraftverk. En närmare analys av propositionen visar att det i själva verket knappast kommer att gå att ordna någon annan ersättning än kondenskraftverk.

Vattenfall säger i sitt remissyttrande: "Det går idag inte att garantera att nya kraftanläggningar kan tas i drift till 1995 för att ersätta avställd kärnkraft. Startas en snabb utbyggnad nu måste vidare denna baseras på idag beprövad teknik. I annat fall riskeras flera år med störningar i elförsörjningen i slutet av 1990-talet."

Anmärkningsvärt nog kommer det största enskilda tillskottet i energiministerns skiss från en ökad elproduktion i de tio kärnkraftsreaktorer som enligt förslaget skall få drivas 1997.

Övriga tillskott består bl. a. av ökad exploatering av vattenkraften. Socialdemokraterna skulle vilja offra flera av de stora orörda älvarna. Hittills har de inte kunnat få politisk majoritet för detta. Vi moderater finner ingen anledning att förstöra värdefulla och unika naturmiljöer genom vattenkraftsutbyggnad när existerande kärnkraftverk i stället kan nyttjas.

Även om regeringen skulle få stöd bland andra partier för att bygga ut t. ex. Vindelälven kan det knappast förbättra elförsörjningen 1997. Vattenkraftsutbyggnad tar lång tid. Först krävs en omfattande projektering, därefter en prövning i vattendomstol, och sedan tar det flera år att bygga stora nya kraftverk. Därför är det inte ens tekniskt realistiskt att räkna med att utbyggnad av de orörda älvarna skall kunna vara en ersättning för de reaktorer som regeringen vill lägga ner under 1990-talet. Däremot är det givet att dessa älvar kommer att allvarligt hotas i samband med den våg av reaktornedläggningar som regeringen planerar under det därpå följande decenniet.

Energiministern förlitar sig på de mindre utbyggnadsprojekt som finns i den s. k. vattenkraftsplanen. Många av dessa kommer emellertid inte heller att kunna slutföras i tid för regeringens reaktornedläggning bl. a. på grund av motstånd från lokalbefolkning, naturvårdare och fritidsfiskare.

Bland de förnyelsebara energikällorna nämns även vindkraften. Försiktigtvis garderar sig regeringen genom att ange ett intervall på mellan 0 och 3 TWh. Det är orealistiskt att inom överskådlig tid räkna med någon substantiell elproduktion från vindkraft. El från vindkraftverk är alldeles för dyr. Därtill kommer driftsmässiga problem bl. a. vid stiltje. Energiministerns tidigare presenterade vindkraftsplaner med flera tusen vindkraftverk

längs kusterna och långt ute till havs kan därför i nuvarande läge betecknas som önsketänkande.

Mot. 1987/88
N28

Tvåreaktorutredningen beräknar i sin energibalans att det skulle vara möjligt att nettoimportera förhållandevis stora mängder el, 1,5 TWh. Det är osäkert om det finns tillgängliga mängder elkraft att köpa från våra grannländer. I både Norge och Finland pågår en diskussion om hur man där skall öka elproduktionsförmågan. Om elkraft skall importeras från Danmark innebär det kraft från de mest marginella danska kraftverken – gamla olje- och kolkondenskraftverk utan ordentlig rökgasrening. Föroreningarna från dessa kommer huvudsakligen att drabba Sverige.

Därmed återstår i realiteten enbart möjligheten att producera el i Sverige genom förbränning av fossila bränslen. Detta kan ske genom kraftvärmeverk, kolkondenskraftverk eller med hjälp av gaskombikraftverk.

Tekniken med gaskombikraftverk är under utveckling. Ännu finns det ingen sådan anläggning i Sverige. En förutsättning för att gas skall kunna utnyttjas är att gasnätet byggs ut. Hittills har Sverige fått betala ett högt pris för naturgasen. För att kunna få något lägre priser är det nödvändigt att ansluta Sverige till ytterligare minst ett gasnät, vilket kan förväntas ta några år. Även om gas kan levereras från två eller flera leverantörer kommer gaskraftverken att producera el till höga priser. Därför finns det anledning att betvivla att gasen är realistisk som ersättningskraft till de nuvarande kärnkraftverken.

Därmed återstår att nyttja endast kol och olja. Tvåreaktorutredningen hävdade att de två stora oljekondenskraftverken i Stenungsund och Karlshamn skulle kunna användas. De byggdes under 1960-talet som baskraftverk, men driften inskränktes när billigare och icke miljöstörande kärnkraftverk under 1970-talet kunde tas i drift. Oljekondenskraftverken utnyttjas i dag endast under mycket korta tider men skulle i princip kunna drivas kontinuerligt under en stor del av året.

Vattenfall framhåller dock i sitt remissyttrande: "Befintliga oljekondensanläggningar utnyttjas för närvarande som reserv för extrema situationer som köldtoppar och torrår. Denna reserv behövs även fortsättningsvis."

I propositionen räknar regeringen upp ett antal värmekraftverk som befinner sig på olika planeringsstadier. Om alla dessa planer förverkligas skall värmekraftverk där kol i större eller mindre mängd nyttjas för värme- och elproduktion byggas i Nässjö, Värnamo, Karlstad, Södertälje, Ny-näshamn, Norrköping, Linköping, Malmö, Göteborg samt Stockholm.

Med tanke på de opinionsyttringar som funnits mot att elda kol i värmekraftverk i närheten av bostadsområden är det inte troligt att det kan ske en så snabb utbyggnad som regeringen hoppas på.

Slutligen återstår traditionella kolkondenskraftverk. Även beträffande dessa är det svårt att förstå hur regeringen kan tro att dessa skall kunna vara färdiga att ta i drift samtidigt som de två reaktorerna avvecklas. Genom att forcera miljöprövning och annan tillståndsgivning kan det kanske vara möjligt att slutföra något i tid.

Förberedelser för ett stort kolkondenskraftverk i Oxelösund pågår hos Vattenfall. Regeringen försöker dölja detta under benämningen demonstrationsprojekt. Redan i föreliggande proposition tillskjuts 50 milj. kr. för

projekteringskostnader. Projektet befinner sig emellertid bara på inledningsstadiet. Vattenfall och de andra intressenterna har ännu inte bestämt sig för vilket slags kolkondenskraftverk som skall byggas.

Mot. 1987/88
N28

3.2 Konsekvenser för hushållen

Regeringen antyder att ett sätt att minska effekterna av de höjda elpriserna för industrin vore att knyta energibeskattningen till momssystemet. Det skulle, om hela den nuvarande energiskatten överfördes till momssystemet, medföra en övervältring av kostnader på hushållen. Inom hushållssektorn kommer ökade elpriser huvudsakligen att drabba de husägare som nyttjar el för uppvärmning.

3.2.1 Eluppvärmda småhus

Det finns i dag över en miljon hus där el nyttjas för uppvärmning.

Tabell 1 *Småhusens uppvärmning*
Val av bränsle under 1986

	Antal småhus	% av alla småhus
Direkt elvärme	525 000	31,7 %
Enbart värmepump	13 000	0,8 %
Elvärmepanna	294 000	17,7 %
El/vedvärmepanna	112 000	6,8 %
El/oljevärmepanna	48 000	2,9 %
El/ved/oljevärmepanna	30 000	1,8 %
Summa	1 022 000	61,7 %

I ytterligare 64 000 småhus kan elvärme utnyttjas, men av olika skäl gjorde inte husägarna detta under 1986.

Över en miljon hushåll eller nästan vart tredje svenskt hushåll och en stor del av befolkningen skulle omedelbart få ökade boendekostnader om elpriserna höjdes. Därtill kommer alla de hushåll som äger fritidshus. I merparten av landets 625 000 fritidshus nyttjas el helt eller delvis för uppvärmning.

Sammanlagt kommer uppemot 1 1/2 miljon småhus och fritidshus att beröras.

I vissa fall kan ägarna nyttja andra bränslen, främst i de hus som har kombipannor som kan eldas med olja. Alla övriga hushåll skulle vid en elprisökning ställas inför två kostsamma alternativ – antingen behålla elvärmen och betala ett betydligt högre elpris eller göra omfattande ombyggnader av sina värmeanläggningar. Om inte el får utnyttjas finns det knappast något alternativ till att värma småhus med olja. Att installera oljeeldning i ett ordinärt småhus som saknar vattenburen värme kan kosta över 80 000 kr.

För att kunna minska elförbrukningen för uppvärmningsändamål krävs troligen, förutom prisökningar, dessutom direkta regleringar. Den enskilde husägaren kan då förlora rätten att själv bestämma över vilken uppvärmningsmetod han vill ha.

Ett steg mot en ytterligare reglering av uppvärmningsförhållandena togs i förra veckan av energiministern, som då deklarerade att installation av direktverkande el i nya hus skall förbjudas.

Mot. 1987/88
N28

3.3 Konsekvenser för den svenska industrin

Regeringen försöker påskina att den svenska industrin inte skall drabbas av den förtida avvecklingen. Det är ett påstående som inte har trovärdighet. SIND framhåller i sitt remissvar: "Det är Statens Industriverks uppfattning att någon tidigareläggning av kärnkraftsavvecklingen inte kan ske med hänvisning till förbättringar i det ekonomiska läget." "Även en begränsad tidigareläggning av kärnkraftsavvecklingen får negativa återverkningar på delar av den elkrävande industrin – delar som i många fall är lokaliserade till sysselsättningsmässigt utsatta områden i landet."

3.3.1 Försämrad konkurrenskraft

Den s. k. elintensiva industrin, som svarar för ca 13 % av den totala elförbrukningen, består av företag inom pappers- och massaindustrin, stålindustrin samt delar av den kemiska industrin. Den sysselsätter direkt över 100 000 personer och svarar för cirka en tredjedel av industrins samlade nettoexport. Den elintensiva industrin är således mycket viktig för Sveriges välbefinnande.

Karaktistiskt för de ovanstående branscherna är att de säljer sina produkter i stark konkurrens med utländska tillverkare, som gör i princip likvärdiga produkter. Därför kan de inte kompensera sig för ökade kostnader i Sverige. Det gör att de blir mycket hårt drabbade av elprisökningar. Regeringen skriver i propositionen: "Inom regeringskansliet har beräkningar gjorts av sysselsättningseffekterna för elintensiv elindustri vid höjda elpriser. Beräkningarna visar att ett stort antal arbetstillfällen hotas vid stora elprishöjningar."

Likväl inleder nu regeringen en politik som kommer att leda till elprisökningar. Det finns två användarkategorier som, till skillnad från andra, på sikt är priskänsliga – den elintensiva industrin och hushållen med elvärme. Höga elpriser kommer efter en tid att minska förbrukningen av el för uppvärmning, eftersom andra värmekällor väljs vid ny- eller ombyggnad. Höga elpriser kommer i längden att leda till att många elintensiva industriföretag måste upphöra med sin verksamhet. Endast på detta sätt kan regeringen åstadkomma den eftersträfvade minskningen av förbrukningen.

Energiverket har utrett konsekvenserna för den elintensiva industrin av den fullständiga kärnkraftsavveckling som regeringen planerar till åren mellan 2000 och 2010. I rapporten, "Eleffektivitet inom industrin", konstateras det att en sådan avveckling kommer att ge upphov till omfattande strukturförändringar. Det finns, enligt vår mening, anledning att betänka detta redan inför den nu föreslagna avvecklingen.

Vidare konstateras att det finns ett starkt samband mellan ökad produktivitet och ökad elanvändning.

Trots att lönekostnaderna i Sverige har sjunkit i förhållande till andra länder under senare år förlorar Sverige fortfarande marknadsandelar. Svensk industri måste ytterligare öka sin produktivitet och konkurrensförmåga. Det blir då särskilt allvarligt att inleda en prisökningsprocess som i sig kommer att leda till besvärliga strukturförändringar inom svensk industri.

Det är inte realistiskt att tro att vi i Sverige snabbt skulle framgångsrikt kunna ändra vår industristruktur för att tillverka mindre elkrävande produkter. Den svenska skogen är exempelvis en resurs vi inte har råd att försaka.

3.3.2 Regionalpolitiska effekter

Elförbrukningen är ojämnt fördelad över Sverige. I Västernorrlands län förbrukade varje anställd år 1984 230 MWh och i Norrbottens län 129 MWh, medan förbrukningen i Stockholms och Malmöhus län enbart var 19 MWh.

Det är Norrlandslänen och Bergslagen som kommer att drabbas hårdast av höjda elpriser. Nedanstående uppräknig av stora elenergiförbrukande industrianläggningar visar tydligt hur hårt vissa delar av vårt land kommer att drabbas av de strukturförändringar som kommer att bli resultatet av ökade elpriser.

Mekanisk pappersmassa är särskilt elenergikrävande. Massafabriker och pappersbruk av de slag som drabbas hårdast av höjda elpriser finns på följande orter:

Kvarnsveden	Kopparbergs län
Ortviken	Västernorrlands län
Östrand (CTMP)	Västernorrlands län
Matfors	Västernorrlands län
Hallstavik	Stockholms län
Braviken	Östergötlands län
Hyltebruk	Hallands län
Rottneros	Värmlands län
Rockhammar	Örebro län
Bureå	Västerbottens län
Utansjö	Västernorrlands län

Aluminiumsmältverk kan inte klara kraftigt höjda elpriser. Koppar- och blysmältverken är också bland de allra största användarna av elenergi. Smältverk finns bl. a. i:

Sundsvall	Västernorrlands län
Skellefteå	Västerbottens län

Sveriges specialstålverk tillhör de företag som kommer att få svårigheter om elpriserna höjs. Specialstålstillverkning och kringhörande verksamhet finns på följande orter:

Hagfors	Värmlands län
Avesta	Kopparbergs län

Degerfors	Örebro län
Torshälla	Södermanlands län
Hofors	Gävleborgs län
Hällefors	Örebro län
Surahammar	Västmanlands län
Sandviken	Gävleborgs län
Söderfors	Uppsala län
Långshyttan	Kopparbergs län
Hallstahammar	Västmanlands län

Dessutom kommer de handelsstålverk som använder mycket elektricitet att kraftigt påverkas. Det gäller bl. a. följande orter:

Borlänge	Kopparbergs län
Halmstad	Hallands län
Smedjebacken	Kopparbergs län

Legeringsindustrin är också mycket känslig för elprishöjningar. Sådana företag finns bl. a. i:

Vargön	Älvsborgs län
Malmö	Malmöhus län

Inom den kemiska industrin är det främst klorattillverkningen som drabbas. Energikrävande kemisk tillverkning finns bl.a. i:

Skoghall	Värmlands län
Domsjö	Västernorrlands län
Ljungaverk	Västernorrlands län
Stockvik	Västernorrlands län
Alby	Västernorrlands län

3.4 Miljökonsekvenser

Det mest allvarliga med regeringens förslag till förtida kärnkraftsavveckling är att det kommer att ske på miljöns bekostnad. Vi erinrar om vad som stod på linje 2:s röstsedel: "... i avvaktan på förnyelsebara energikällor..." samt "Elproduktion genom olje- och kolkondenskraftverk undviks." Som ovan visats är det realistiskt att räkna just med olje- och kolkondenskraftverk samt något koleldat värmekraftverk.

Detta kommer att leda till ökade luftföroreningar och stora mängder aska, slagg och annat avfall.

Det bör även noteras att höjda elpriser kommer att hårdast drabba de mest miljövänliga processerna, t. ex. kemisk-mekanisk massa.

Det är noterbart att regeringen redovisar sina åsikter beträffande miljöproblemen i samband med den förtida kärnkraftsavvecklingen på några få rader i propositionen.

Naturvårdsverkets remissyttrande över tvåreaktorutredningen är mycket kritiskt. Man påpekar bl. a. att om alla de nuvarande kärnkraftverken skulle ersättas av kolkondenskraftverk skulle koldioxidutsläppen öka med ca 50 %. Riskerna med ökade halter koldioxid är en miljöfara som numera uppmärksammas alltmera, bl. a. i den s. k. Brundtlandrapporten.

Naturvårdsverket skriver bl. a.: "Det är därför nödvändigt att hålla fast vid de ursprungliga förutsättningarna för kärnkraftens avveckling, nämligen att den del av elproduktionen som behöver ersättas måste produceras med i huvudsak förnyelsebara energikällor."

Om två reaktorer som producerar ca 10 TWh el/år avvecklas och ersätts med kolkondenskraftverk som är utrustade med modern reningsutrustning innebär det att:

- Svavelföroreningarna i luften ökar med minst 4 500 ton/år.
- Kväveföroreningarna i luften ökar med minst 4 500 ton/år.

I propositionen står det att kärnkraftsavvecklingen skall kunna genomföras utan att de totala luftföroreningarna ökar. Eftersom luftföroreningarna från kraftsektorn utan tvivel kommer att öka mycket drastiskt innebär det att föroreningarna från andra sektorer måste minska. Givetvis skulle dessa kunna reduceras även om kärnkraftverken utnyttjades. Då skulle således utsläppen av svavel och kväveoxid kunna minskas snabbare.

Detta framhåller koncessionsnämnden för miljöskydd, som i sitt remissvar bl. a. skriver: "Konsekvensen av en avveckling av två kärnkraftsaggregat blir därför att en ökning av föroreningsutsläpp aldrig kan undvikas."

Beträffande kväveoxidutsläppen kan ökad förbränning i samband med kärnkraftsavvecklingen innebära att det uppsatta målet att reducera utsläppen med 30 % inte kommer att kunna uppnås. Regeringen skriver att ytterligare åtgärder erfordras för att nå detta mål, men den vet uppenbarligen inte hur detta skall gå till.

Kring de platser där man anlägger kolkondenskraftverk kommer det att märkas lokala miljöstörningar i form av bl. a. skogsskador. Om de gamla oljekondenskraftverken i Stenungsund och Karlshamn åter sätts i kontinuerlig drift kommer detta att ge svåra skador på omgivningen. Verken saknar i dag helt rökgasrening. I Karlshamn kan man möjligen installera sådan utrustning men i Stenungsund saknas sådana möjligheter.

Även gasförbränning ger upphov till miljöproblem. Kväveoxidutsläppen är något lägre än om motsvarande energimängd utvinns ur olja eller kol, men är likväl oroväckande. Eftersom gasen liksom olja och kol är fossila bränslen kommer koldioxidhalten i luften att öka.

Om elprishöjningarna leder till att uppvärmningen av småhus i ökad utsträckning baseras på oljeeldning medför även detta miljöproblem, främst i form av kväveföroreningar i atmosfären. Om inhemska bränslen, t. ex. ved, utnyttjas ger röken också normalt upphov till besvärande störningar i den närmaste omgivningen.

3.4.2 Restprodukter

Kolkondenskraftverk och koleldade värmekraftverk ger upphov till omfattande restprodukter.

Med samma storleksantaganden som ovan skulle effekterna bli följande:

- Avsvavlingsresterna skulle uppgå till ca 175 (XX) ton/år.
- Flygaskan skulle väga ca 300 000 ton/år.
- Slagg och bottenaska skulle väga ca 38 (XX) ton/år.
- Efter 15 års drift av kolkondenskraftverken skulle restprodukterna täcka en yta motsvarande Gamla Stan till 17 meters höjd.

Det blir således omfattande lokala miljöproblem kring kolkondenskraftverk. Många av restprodukterna är giftiga och deponeringen av dessa måste därför göras på ett betryggande sätt, om inte grundvattnet skall förgiftas.

3.5 Kostnader

De samlade kostnaderna för regeringens förslag är inte lätta att omedelbart uppskatta. Om den del av det socialdemokratiska partiet som inte bara vill förtidsavveckla kärnkraften utan även minska elförbrukningen får råda, kommer påfrestningarna på den svenska ekonomin att bli mycket stora, bl. a. i form av företagsnedläggningar.

Kommer ersättningskraftverk att byggas innebär detta en påfrestning på miljön som är omöjlig att direkt värdera i pengar, men som är mycket allvarlig.

Det finns emellertid beräkningar av de direkta kostnaderna av regeringens förslag – kostnader som kommer att drabba det svenska folket antingen i egenskap av skattebetalare eller som elkonsumenter.

Att i förtid stänga en reaktor i Barsebäck och en reaktor i Ringhals och sedan bygga motsvarande stora ersättningskraftverk som nyttjar det billigaste bränslet – kol – kan beräknas medföra en merkostnad på i runda tal och i dagens penningvärde 25 miljarder kronor. Det kan emellertid inte uteslutas att merkostnaden t. o. m. blir väsentligt större.

4 Slutsats

Den socialdemokratiska energipolitiken är ett utslag av maktfullkomlighet. Regeringen ser inte till Sveriges bästa utan utnyttjar sin makt för att lösa interna konflikter inom det socialdemokratiska partiet.

Propositionen är inte skriven av ideologisk övertygelse och den är inte heller resultatet av sakliga bedömningar. Regeringen inleder inte avvecklingen av kärnkraften för att man anser att den är farlig; den inleder avvecklingen för att kunna ha ett argument vid valmöten.

Den formen av politisk taktik på bekostnad av Sveriges miljö och ekonomi borde väcka indignation långt in i det socialdemokratiska partiet.

Regeringens proposition bör avvisas.

Folkomröstningens utslag bör respekteras och de existerande reaktorerna bör nyttjas så länge de uppfyller säkerhetskraven. Dessa krav skall givetvis

revideras efter hand som nya erfarenheter görs och ny teknik blir tillgänglig. De innebär emellertid att det är sannolikt att de nuvarande reaktorerna kommer att kunna vara i drift även efter år 2010.

Mot. 1987/88
N28

Det ger kraftföretag och politiker rådrum att finna lämplig ersättning till de nuvarande reaktorerna. En sådan prövning av olika alternativ måste göras förutsättningslöst och stor hänsyn måste tas till de olika energikällornas miljömässiga konsekvenser.

Även i det fall att det skulle krävas ytterligare elkraftskapacitet måste tillkommande energikällor noga utvärderas från miljösynpunkt. De fem stora orörda Norrlandsälvarna får inte utnyttjas. Konventionella kol- och oljekondenskraftverk skall inte byggas. Gränsvärden för utsläpp från denna typ av anläggningar bör skärpas. Småskaliga gaskombikraftverk med avancerad rökgasrening bör dock kunna byggas om elförbrukningen ökar. Naturgasnätet bör byggas ut i den takt det finns marknadsmässiga förutsättningar för detta.

Det finns för närvarande inte anledning för riksdagen att fatta några nya beslut om den framtida energipolitiken. Det finns inte heller anledning att göra några genomgripande förändringar beträffande stödet till energibesparande åtgärder o. d. Förslag om mindre förändringar avseende dessa program återfinns i en moderat kommittémotion med anledning av den föreliggande propositionen.

5 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag till riktlinjer för hur kärnkraftsavvecklingen skall inledas,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om konsekvenserna av en förtida kärnkraftsavveckling,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tolkningen av folkomröstningsresultatet 1980 och utnyttjande av existerande kärnkraftsreaktorer.

Stockholm den 22 mars 1988

Carl Bildt (m)

Lars Tobisson (m)

Anders Björck (m)

Nils Carlshamre (m)

Rolf Dahlberg (m)

Bo Lundgren (m)

Arne Andersson (m)

i Ljung

Ingegerd Troedsson (m)

Ingrid Sundberg (m)

Rolf Clarkson (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Sonja Rembo (m)

Per-Olof Strindberg (m)

